

Л.І Медвідь, Н.С. Кампов

Мукачівський державний університет

me_lar@ukr.net

ПАМ'ЯТКИ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Сакральна архітектура є важливою складовою туристичної інфраструктури, частиною історико-культурних рекреаційних ресурсів, пам'яток архітектури та містобудування. В об'єктах сакральної архітектури найповніше відображається дух і світогляд епох і народів, духовність минулих поколінь, історія, культура, традиції, народне мистецтво, особливості житлобудування, звичаї, обряди того чи іншого історико-етнографічного регіону. Дослідження можливостей використання пам'яток сакральної архітектури у туризмі є актуальним, адже останнім часом спостерігається зростання інтересу до них як зі сторони вітчизняних так і зарубіжних туристів.

Закарпатська область відноситься до регіонів України з високим ступенем релігійності населення, де впродовж віків співіснують усі напрямки світового християнства, протестантизму та юдаїзму. Разом з тим, релігійне життя Закарпаття – це складна система стосунків, які розвиваються під впливом багатьох економічних, культурних і демографічних процесів. Сьогодні в області проживають представники 100 національностей, об'єднаних в 1938 релігійних організацій 37-и віросповідань, течій і напрямів, з яких: 1715 релігійних громад, 61 монастирів, шість духовних навчальних закладів, дев'ять релігійних братств, 8 місіонерських товариств, 3 центри та 14 управлінь. При релігійних громадах діє 1055 недільних шкіл.

Релігійні організації області є засновниками 19 періодичних релігійних видань, 10 з яких – друковані, п'ять – електронні. Молитви проводяться в 1546 культових спорудах, з яких – 1287 є власністю релігійних громад. У релігійних організаціях області працює 1998 священнослужителів [1].

Сакральні пам'ятки є одними із найпоширеніших культурно-історичних рекреаційних атракцій регіону, вони є майже в усіх населених пунктах регіону. Невід'ємною складовою сакральних пам'яток є архітектурні споруди (церкви, костели, синагоги), що вказує на їхню підпорядкованість архітектурним пам'яткам. Дещо меншу роль відіграють пам'ятки церковного (культового) походження: ікони, царські врата, виносні хрести, іконостаси, скульптури, фрагменти різьби, підсвічники, церковні дрібнички, церковне шитво, церковний одяг, плащаниці тощо [2].

Основними об'єктами сакральної архітектури і містобудування, які використовуються як туристичні атракції під час подорожей релігійними місцями, є монастирські комплекси. Вони є характерними культовими спорудами православної, греко-і римо-католицьких церков, використовуються вірниками для здійснення релігійних обрядів і богослужінь та в пізнавальному туризмі. Монастирі є найцікавішими і найбагатшими сакральними реліквіями, об'єктами які користуються значним інтересом в туристичній та екскурсійній діяльності. Територіально монастирі Закарпатської області розділено на дві єпархії: Мукачівську і Хустську, які об'єднують відповідні адміністративно-територіальні райони області. Найбільш відомі з них є Святомиколаївський жіночий монастир (м. Мукачево), Успенський жіночий монастир (с.Уголька), Свято-Вознесенський жіночий монастир (с.Чумалево), чоловічий монастир Святого Архистратига Михаїла (с.Імстичево), Свято-Покровський чоловічий монастир (с. Ракошино), монастир Святого Миколая (с. Мал. Березний) тощо. Всі монастирі є відкритими для туристів, мають розвинуту інфраструктуру (готелі, їдальні) забезпечення вірників, паломницькі відділи.

Храмова дерев'яна архітектура Закарпаття створювалася віками і сьогодні є важливим елементом життя регіону, який приваблює вітчизняних та іноземних туристів. До нашого часу збереглося лише кілька десятків дерев'яних церков, яких на Закарпатті було близько 800. Унікальні дерев'яні храми розміщено у більшості районах Закарпаття (рис. 1). Вони є важливими

туристично-екскурсійними об'єктами та відзначаються своїми архітектурно-конструктивними формами, оригінальними деталями та елементами декору.

Рис. 1. Дерев'яні церкви Закарпатської області [3].

Їх форми гармонійно поєднуються з навколишнім ландшафтом створюючи привабливе середовище для потреб туризму. Разом з тим, пам'ятки дерев'яної сакральної архітектури є найбільш вразливою частиною національної культурної спадщини. Значна частина дерев'яної архітектури втрачена через недовговічність матеріалу, вони гинуть від води, вогню, жуків-кородів і шашелів, а найбільше втрачають свою автентичність та історико-мистецьку цінність від людської недбалості й безкультур'я. На території області під державною охороною перебуває понад 118 дерев'яних церков.

Цікавими для розвитку культурно-пізнавального та релігійного туризму є триверхі лемківські й бойківські дерев'яні церкви та церкви, збудовані в готичному та бароковому стилі, наприклад, Святого Василя Великого (с. Лікцари), св. Михайла (с. Ужок), Покрови Пресвятої Богородиці (с. Кострино), Святого Духа (с. Гукливий), Святого Архангела Михайла (с. Крайниково), Успенська церква (с. Новоселиця), Миколаївської церкви (с. Середнє Водяне), Струківської церкви (с. Ясіня), Успенської церкви (с. Ділове). Дві дерев'яні церкви Закарпатської області (Струківська Вознесіння Господнього в селищі

Ясіня та церква Святого Михайла в селі Ужок) у 2013 році внесено до Реєстру Світової спадщини ЮНЕСКО та включено до міжнародних релігійних маршрутів.

Для розширення можливостей включення сакральних об'єктів в екскурсійні маршрути Google Україна розробив сайт «Дерев'яні церкви Карпатського регіону», де можна дізнатися детальніше про кожну церкву, прокласти до неї маршрути та здійснити 3D-тури в режимі Street View на картах Google [4].

Однак є ряд проблем використання сакральної архітектури для потреб туризму: відсутність фінансування для ремонту та приведення до стану відвідуваності; погано розвинена загальна та туристична інфраструктура; відсутність інформації та відповідної реклами сакральних об'єктів; низька забезпеченість кваліфікованим персоналом для проведення екскурсій на території сакральних об'єктів; розпорошене управління релігійними об'єктами; відсутність комплексної програми розвитку паломницького і релігійного туризму; відсутність належного громадського порядку в місцях здійснення паломництв та релігійного туризму.

Таким чином, пам'ятки сакральної архітектури є важливим елементом регіонального туристичного продукту, який відображає історію, звичаї та традиції регіону. В сукупності вони формують сакрально-туристичний потенціал, основними складовими якого є релігійні об'єкти. Реставрація сакральних споруд, упорядкування прилеглих територій, розбудова під'їзних шляхів та іншої туристичної інфраструктури сприятиме розвитку туризму, а отже, й зростанню місцевого бюджету.

Список література: 1. Звіт про мережу релігійних організацій в Україні станом на 01.01.2016 року [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article>. 2. Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей. [Електронний ресурс] / С. Кузик, Д. Литвин. Режим доступу: tourlib.net/statti_uk/Kuzyk2.htm. 3. Дерев'яні церквами Закарпатської області. – Режим доступу: <http://www.derev.org.ua/zakarp/zakarp.htm>. 4. Дерев'яні церквами Карпатського регіону України. - Режим доступу: <http://churches.authenticukraine.com.ua>